

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V X Y Z

Nr

1. Obiekt

pr. Wniebowzięcia Pańskiego
KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. WNEBOWZIĘCIA NMP

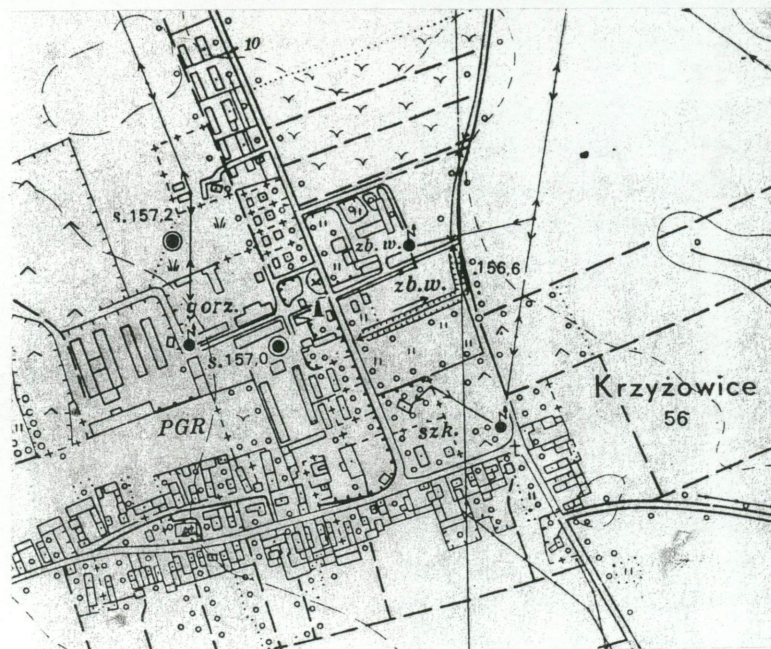
2. Czas powstania

XV w., 1580

3. Miejscowość

KRZYŻOWICE

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

Krzyżowice

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie

powiat Brzeg

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Kreisewitz

7. Przynależność administracyjna przed 1 I 1999

województwo opolskie

gmina Olszanka

8. Właściciel i jego adres

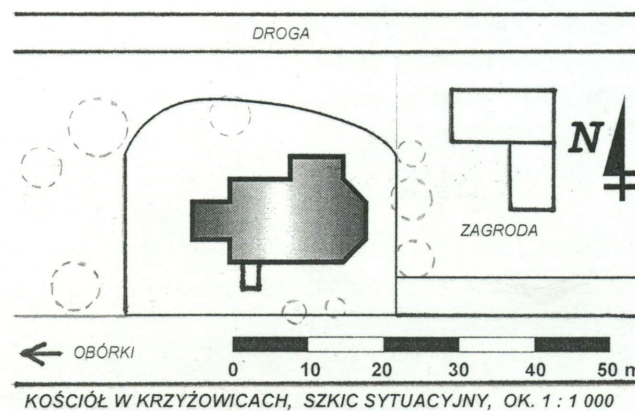
Parafia Rzym.-Kat. w Pogorzeli
Pogorzela
49-332 Olszanka

9. Użytkownik i jego adres

j. w.

10. Rejestr zabytków

Nr 771/64 data 08-04-1964

KOŚCIÓŁ W KRZYŻOWICACH, SZKIC SYTUACYJNY, OK. 1 : 1 000

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Wieś po raz pierwszy wzmiankowana w dokumentach z 1288 roku pod nazwą *Crisowiz*. W późnym średniowieczu Krzyżowice (niem. Kreisewitz) były lennem rodziny von Leyningn. Po śmierci Johanna von Leyning stały się własnością księstwa wrocławsko-brzeskiego. Najstarsze informacje o istnieniu we wsi budowli sakralnej pochodzą z 1376 roku i określają ją jako kaplicę, najprawdopodobniej drewnianą.

Murowane prezbiterium obecnego kościoła jest najstarszą jego częścią wzniesioną w XV wieku, w stylu gotyckim.

Od 1 poł. XVI wieku ewangelicki. Protestanci adaptowali do swoich potrzeb istniejącą świątynię; w 1580 roku kościół rozbudowano dodając od zachodu wybudowaną w konstrukcji szkieletowej nawę oraz słupową wieżę. Wprowadzono emporę wzdłuż północnych ścian nawy i prezbiterium. Empora prezbiterialna będąca lożą kolatorską dostępna była nieistniejącymi dziś, zewnętrznymi, zadaszonymi schodami. W 1580 roku wieś została sprzedana Georgowi von Kittlitz. W XVII w. kościół odnowiono (zachowane drzwi do zakrystii /XVII w./, stalle oraz ambona datowana 1614). W 1 poł. XIX wieku wieś była najprawdopodobniej własnością rządową. W 1830 r. przeprowadzono remont dachu o czym świadczy chorągiewka na hełmie wieży. Od 1860 roku do 1945 r. właścicielem wsi był ród von Pfeil und Klein Ellguth. Kościół do 1945 roku ewangelicki, później katolicki, filialny parafii w Pogorzeli.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacja, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA: Usytuowany w zachodniej części wsi, po płn. stronie drogi Krzyżowice – Obórki, orientowany. Ok. 250 m na zach. od początku drogi wiodącej do Brzegu i 500 m na zach. od drogi do Olszanki. Na płn. droga, za którą zagrody wiejskie, na wsch. zagroda, na pld. droga do Obórek, na zach. niezabudowany plac. Kościół otoczony murem, od pld. ceglany z XIX w., od płn. dzikim z kamieni polnych.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA: Ściany: Fundamenty murowane z kamieni polnych. Prezbiterium i zakrystia murowane z cegły ceramicznej gotyckiej, z użyciem zendrówki i kamienia polnego, szkarpowane, w ścianach widoczne otwory maculcowe, watek muru polski, zaprawa wapienna, z zewnątrz nietynkowane, wewnątrz tynk z pobiałą. Nawa drewnianej konstrukcji szkieletowej o tynkowanym wypełnieniu ceglany; ściana północna oszalowana deskami, południowa z uwidoczną konstrukcją. Wieża drewniana, konstrukcji słupowej, szalowana deskami, bez izbicy. Sklepienia i stropy: zakrystia przesklepiona kolebką, pod chórem drewniany strop nagi, w prezbiterium, nawie i I kond. wieży drewniane stropy legarowe, deskowane i nietynkowane od spodu. W prezbiterium nad oknami wcięcia po niewykonanym sklepieniu. Wieżba dachowa: drewniana, rozporowa typu jętkowego, z ramą stolcową. Pokrycie dachu: zakrystia i pld. kruchta kryte dachówką ceramiczną, karpiówką, kładzioną podwójnie, "w koronkę", prezbiterium, nawa i hełm wieży kryte gontem. Posadzki, podłogi: posadzki z płytek kamiennych, na poddaszu podłoga z desek. Schody: drewniane, jednobiegowe, policzkowe, z drewnianymi balustradami. Otwory: zróżnicowane wielkością i kształtem. Okna prostokątne lub ostrołukowe, witrażowe lub drewniane, krosnowe. Drzwi drewniane, ciesielskie z okuciami lub klepkowe.

RZUT: Orientowany. Założony na planie prostokąta, jednonawowy, o niewyodrębnionym wewnątrz prezbiterium zakończonym trójbocznie, przy jego północnej ścianie prostokątna zakrystia. Nawa i prezbiterium niemal równej szerokości; murowana część prezbiterialna oszkarpowana. Przy południowej ścianie nawy prostokątna kruchta, od zachodu kwadratowa wieża.

BRYŁA: nawa i prezbiterium kryte wspólnym dachem dwuspadowym, kruchta pld. kryta dwuspadowo, zakrystia dachem jednospadowym, na wieży strzelisty, ośmioboczny dach ostrosłupowy. Wieża czworoboczna o ścianach nieznacznie zwężających się ku górze. Trójbocznie zamknięte prezbiterium ujęte wydatnymi, trójstopniowymi szkarpami, szkarpa przy zakrystii niższa, jednostopniowa. Przy południowo zachodnim narożniku prezbiterium szkarpa z ostrołukową wnęką.

14. Kubatura

1.330 m³

15. Powierzchnia użytkowa

190 m²

16. Przeznaczenie pierwotne

kościół

17. Użytkowanie obecne

kościół

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

Do lat 50-tych XX w. opuszczony. Na początku lat 60-tych gruntownej naprawie poddano wieżę i dach, w całości wykonano remont bieżący.

1982 - konserwacja i rewaloryzacja polichromii.

1984 - wymiana gontów na pokryciu dachowym, naprawa ścian zewnętrznych, wymiana zniszczonych elementów więźby dachowej, konserwacja witraży.

Koniec lat 90-tych XX w. - dobudowa kruchty bocznej.

2000 - wymieniana drzwi wejściowych w wieży.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie, instalacje)

Stan zachowania budynku jako całości oraz jego poszczególnych elementów bardzo dobry.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

nie odnaleziono

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Wojciech Żurkowski

plany, rysunki mgr Wojciech Żurkowski

zdjęcia fotogr. mgr Wojciech Żurkowski

miejsce przechowywania negatywów w posiadaniu autora

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

22. Bibliografia

Chrzanowski T., Kornecki M., *"Sztuka Śląska Opolskiego"*, Kraków 1974

Chrzanowski T., *"Katalog zabytków dzieł sztuki, t. VII, z. 1, powiat brzeski"*

Lutsch H., *"Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien"*, t. II i IV, Wrocław 1889 i 1892

Karłowska-Kamzowa A., *"Średniowieczne polichromie ścienne na śląsku opolskim"*, Katowice 1976

23. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

nie odnaleziono

27. Załączniki

wkładka do karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa - szt. 6

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
K R Z Y Ż O W I C E	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. WNIEBOWZJĘCIA NMP	c.d. tekstu, fotografie

ELEWACJE: Elewacja południowa - boczna: część wschodnia murowana, jednoosiowa, oś wyznaczona wysokim, ostrołucznym oknem, w licu ściany liczne otwory maculcowe, część zachodnia dwuosiowa z uwidocznioną konstrukcją szkieletową, wypełnienie pokryte tynkiem, okna prostokątne, usytuowane wysoko pod okapem dachu. Między nimi, w przyziemiu, jednoosiowa kruchta wejścia bocznego. Między obiema zróżnicowanymi techniką budowlaną częściami, wysoka, murowana szkarpa z ostrołukową wnęką. Narożnik zachodni murowany. Wieża trójkondygnacyjna, zwężająca się ku górze, oszalowana pionowymi deskami, styki listwowane. Elewacja zachodnia-frontowa: jednoosiowa, zdominowana przez zachodnią ścianę wieży: w przyziemiu prostokątny otwór wejścia głównego, w III kondygn. wieży prostokątny otwór okienny z dwuskrzydłowymi okiennicami żaluzjowymi. Elewacja północna-boczna: ściana północna wieży analogiczna jak w elewacji południowej, nawa oszalowana pionowymi deskami, których styki listwowane. Dwuosiowa, w przyziemiu osi 1-ej otwór drzwiowy, oś 2-ga wyznaczona niewielkim prostokątnym oknem usytuowanym pod okapem. Część prezbiterialna przesłonięta zakrystią, w części murowanej dwuosiową, w części szachulcowej jednoosiową. Elewacja wschodnia: stanowi trójboczne zamknięcie prezbiterium, w każdym z boków zamknięte ostrołucznie okno, w narożach szkarpy.

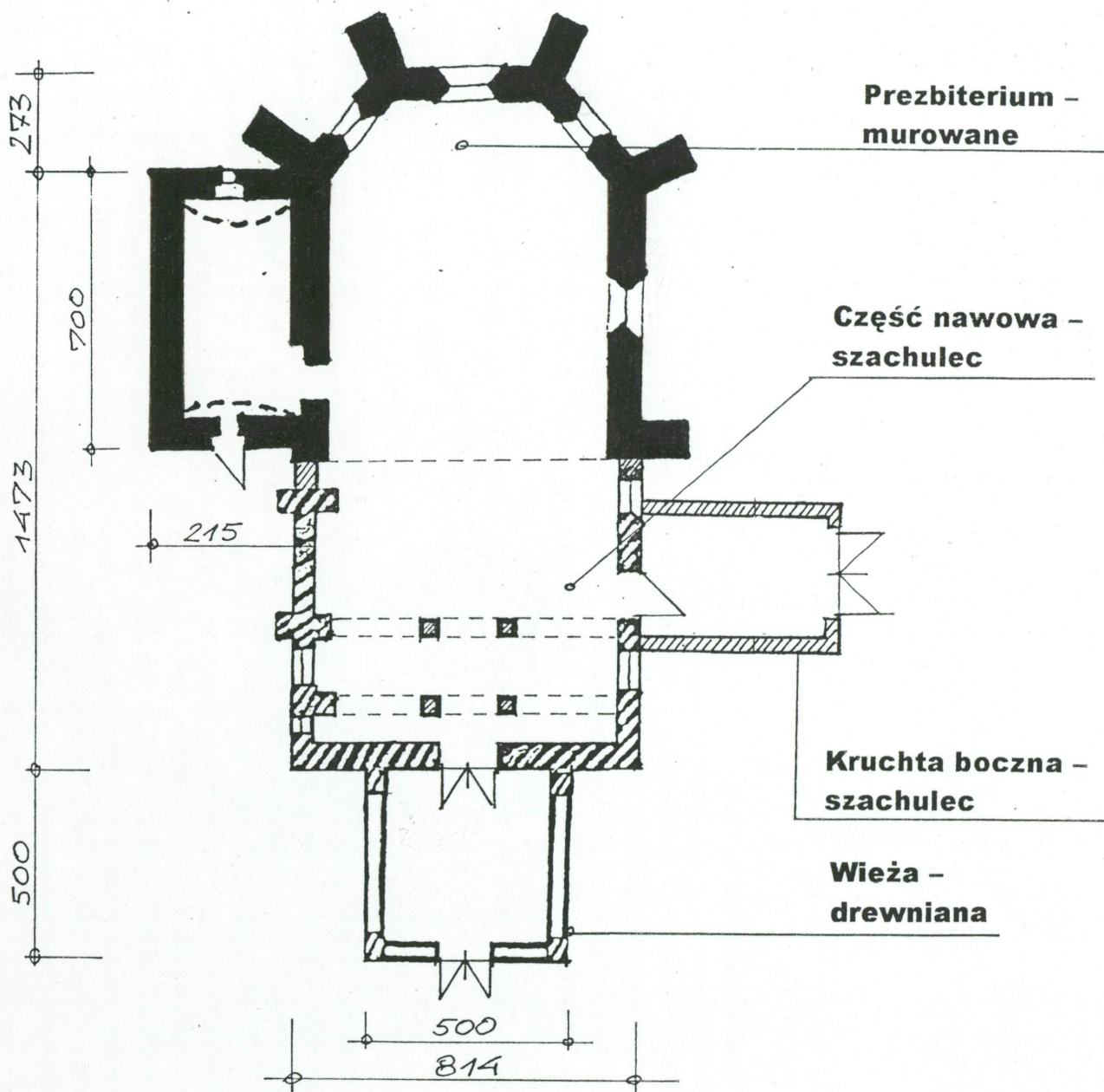
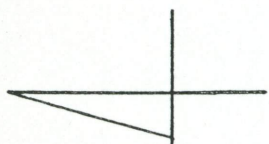
WNĘTRZE: jednoprzestrzenne, od zachodu piętrowa, drewniana empora.

WYPOSAŻENIE: zachowane: 1. zwieńczenie późnorenesansowego ołtarza z pocz. XVII wieku z malowaną na desce grupą Ukrzyżowania i ażurowymi naddatkami o motywach okuciowych. 2. ambona późnorenesansowa, 3. empora i chór muzyczny z XVII wieku, barokowe, 4. Stalle na chórze z XVII wieku, barokowe, 5. drzwi z zamkiem i antabą z XVII wieku, 6. rzeźba anioła chrzcielnego, późnobarokowa z XVIII wieku, 6. lichtarze barokowe. W 1963 roku odkryto zlokalizowane w kilku partiach na ścianach prezbiterium polichromie gotyckie. Na ścianie północnej, w prostokątnej kwaterze ograniczonej pasem wici roślinnej – scena Pokłonu Trzech Króli. Jest to wielofiguralna kompozycja. Madonna trzymająca dzieciątko, przed którym magowie i ich orszaki, w tle elementy pejzażu architektonicznego. Na ścianie zamknięcia prezbiterium, po stronie południowej Ukrzyżowanie z drzewem Jessego, wyżej Bóg, poniżej postać w stroju biskupim. Obok sceny “Biczowanie” i “Złożenie do grobu”. Pod oknem scena Sacramentarium; postać Chrystusa z adorującymi aniołami, bliżej ściany pld prezbiterium scena W ogrójcu. Na pln. ścianie zamknięcia prezbiterium data 1578 i litera “A”. Ściana pld. prezbiterium pokryta dekoracją roślinną i geometryczną, między ornamentem data 1516.

INSTALACJE: elektryczna, odgromowa.

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**

miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Krzyżowicach
Skala 1 : 125

1. Miejscowość

K R Z Y Ż O W I C E

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W.
WNIEBOWZIECIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

1

2

3

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

4

5

6

7

1. Miejscowość

KRZYŻOWICE

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W.
WNIEBOWZIECIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

8

9

10

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

11

12

13

14

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KRZYŻOWICE	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. WNIEBOWZIECIA NMP	fotografie

45

46

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
 miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

17

18

19

1. Miejscowość

KRZYŻOWICE

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W.
WNIEBOWZIECIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

20

21

22

wkładkę założył: **mgr Wojciech Żurkowski**
miejsce przechowywania negatywów: **w posiadaniu autora**

23

24

25

1. Miejscowość

KRZYŻOWICE

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W.
WNIEBOWZIĘCIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

26

27

28

29

1. Widok ogólny od płd.-wsch.
2. Widok ogólny od płd.-wsch.
3. Widok ogólny od płn.-zach.
4. Elewacja północna – widok od wschodu
5. Elewacja północna - widok od zachodu
6. Kruchta w elewacji płd.
7. Prezbiterium – ściana płd.
8. Prezbiterium – ściana wschodnia
9. Szkarpy w prezbiterium
10. Okno w prezbiterium
11. Elewacja północna
12. Zakrystia od zachodu
13. Mur ogrodzeniowy od strony wewnętrznej
14. Zakrystia od wschodu
15. Mur ogrodzeniowy od strony ulicy
16. Wątek muru w prezbiterium
17. Dach wieży
18. Zakrystia
19. Wnętrze – chór
20. Prezbiterium – drzwi do zakrystii
21. Prezbiterium – wnętrze
22. Okno w prezbiterium
23. Wnętrze – chór
24. Wnętrze – okno w nawie
25. Strop chóru
26. Wejście na chór
27. Wieżba dachowa
28. Konstrukcja wieży
29. Konstrukcja więźby dachowej